

היכל לזי יצחק

♦ ב' ♦

מתורתו ותולדותיו של

הרה"ק הרה"ג רבי לזי יצחק שניאורסון זי"ע

רבה של יקטרינוסלב, אביו של כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זי"ע

סקירה על

דרך לימודו

הייחודית בנגלה ובנסתר

פרקים סוערים

מתולדותיו

מיומנה של הרבנית ע"ה

תולדותיו ופועלו

בשימור גחלת היהדות

ברוס' הסובייטית

ביאורים וחידושים

שישמע ממנו בנו הגדול

כ"ק אדמו"ר זי"ע

יוצא לאור בקשר עם זום היארצייט

כ' מנחם אב

קובץ זה יוצא לאור לעילוי נשמת
ה"ה הרב החסיד ר' מאיר ב"ר שמחה יצחק ע"ה זאיאניץ
ס. פאולו ברזיל

ולזכות בניו חני לומדי ותמכי אודייתא, דודפי צדקה וחסד,
ראשונים לכל דבר שבקדושה ה"ה האחים החשובים
הרב החסיד ר' ישראל אפרים מנשה והרב החסיד ר' יוסף משה
וכל בני משפחתם שיחיו

יהי רצון שיתברכו בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר,
ובהצלחה רבה ומופלאה בכל אשר יפנו, תמיד כל הימים

צוות העריכה וההגהה:

הרב לוי יצחק ברוק, הרב משה גורארי', הרב מאיר יעקב זילברשטרום,
הרב צבי הירש זלמנוב, הרב שלום חריטנוב, הרב מנחם טייטלבוים,
הרב מנחם מענדל יעקובוביץ, הרב אברהם מן, הרב מנחם מענדל רייצס,
הרב אליהו שוויכה.

מכון 'אור החסידות'

1469 President st. #BSMT,
Brooklyn NY 11213 U.S.A.
ת.ד. 2033 כפר חב"ד - ארץ הקודש
+1-929-754-6218 - *5717
oh@chasidus.net - orhachasidut@gmail.com

בפתח הגיליון

היכל לוי יצחק

תורתו ותולדותיו של הגה"ק רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצוק"ל
אביו של כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע

לקראת יום כ"ף מנחם אב, יום ההילולא הפ"ב של הגאון הקדוש רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצוק"ל, אביו של כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע, הננו מוציאים לאור את הקובץ "היכל לוי יצחק" העוסק בתולדותיו ותורתו של אותו צדיק.

נודע הי' רבי לוי יצחק בגאונותו העצומה, גדול הי' בנגלה ובנסתר, כפי שהעידו עליו גאוני דורו, ובכללם הגאון ר' חיים מבריסק זצ"ל, אך עם זאת מתורתו הרחבה והענפה נותרו רק החידושים שכתב בהיותו בארץ גזירה, ביושבו בגלות על ביצור היהדות ברוס"ה הסובייטית, וכן מכתבי תורה שכתב לבנו הגדול זי"ע ונשמרו אצלו.

חלק מקובץ זה עוסק בתולדותיו של אותו צדיק, הם מעשיו הטובים שנקבעו באותיות של דם ואש בתולדות עמנו בשנות הזעם, עת לחמו השלטונות הסובייטיים מלחמת חרמה על כל הקדוש והיקר, ורבי לוי יצחק נטל חלק בראש החזית, ללא מורא ונלחם מלחמתה של התורה ומצוותי, עד שנאסר, עונה והוגלה לארץ גזירה, ושם נסתלק.

בקובץ זה הבאנו קיצור מתולדות חייו הסוערים, וכן מדור מיוחד העוסק במאורעות שונים מחייו, מתוך יומן שכתבה אשת חבר הרבנית הצדקנית מרת חנה נ"ע, לאחר הסתלקותו, ובכמה מהם הוספנו את התייחסות בנו הגדול כ"ק אדמו"ר זי"ע במהלך השנים למאורעות אלו.

חלקו השני של הקובץ עוסק בתורתו של רלוי"צ. אלפי חוברות חידושי התורה שכתב משך כל ימיו נחמסו ממנו בעת מעצרו, ולא נותרו לפליטה אלא חידושים שכתב בעת גלותו על שולי גיליוני ספריו, בדיו שרקחה רעיייתו הצדקנית ע"ה במו ידי' מעשבים שונים. הערות אלו שנכתבו במסירת נפש, הגיעו לבסוף לידי בנו הגדול כ"ק אדמו"ר זי"ע, והוא הוציאם לאור עולם, והי' מקדיש פרק מיוחד בהתוועדותיו לבאר את הערות אביו זי"ע.

בקובץ זה ליקטנו את דברי התורה שנשמעו מפני בנו הגדול הרבי זי"ע, ונדפסו במדור מיוחד – "שמעתי מאדמו"ר ז"ל", אלו הם דברי תורה ששמע רבנו עצמו בצעירותו מפי אביו, וחזר עליהם במשך השנים בהודמנויות שונות, (נוסף על קביעותו לבאר קטעים מרשימות אביו כאמור למעלה)

נוסף על כך, הצגנו בקובץ זה חלק ממאמר הרה"ח ר' יואל כהן ע"ה על שיטתו המיוחדת של רבי לוי יצחק בלימוד הנגלה והנסתר, כפי שמתבטאת בספריו "ליקוטי לוי יצחק" – ליקוט הערותיו ביאוריו על גיליוני ספריו. המאמר פורסם בעבר בגיליון "מעיינותיך", והוא מופיע כאן באדיבותם.

ואנו תפילה כי זכותו של רבי לוי יצחק בעל ההילולא, שנסתלק בגולה מתוך מסירות נפש כפשוטה על חיווק היהדות תחת מלכות הרשעה, תעמוד לעוסקים בתורתו, ונזכה במהרה לגאולת עולם.

מכון אור החסידות

חמישה עשר באב תשפ"ו

תוכן ענינים

ב ואלה תולדות

סקירה קצרה על תולדות חיו של הגה"ק רבי לוי יצחק שניאורסאהן נ"ע

ד הגדול בענינים

פרקים סערים ממאבקיו של הגה"ק רבי לוי יצחק נ"ע,

מתוך יומן הרבנית ויחות בנו כ"ק אדמו"ר זי"ע

י שמעתי מאדמו"ר ז"ל

ביאורים וחידושים ששמע כ"ק אדמו"ר זי"ע מאביו הגדול

יג גוף ונשמה

קוים לדרך לימודו של רבי לוי יצחק שניאורסאהן

וזאת למודיע, שברך כלל לא הובאו הביאורים כאופן שהופיעו במקורם, אלא עובדו מחדש ונערכו ע"י חברי המערכת, ולפעמים הושמט ריבוי השקו"ט והמקורות שהופיעו שם, ויש להיפך, אשר במקורם מופיעים בקיצור וכאן הורחבו ונתבארו ע"פ המבואר במקומות אחרים בתורת רבינו. ופשוט שמעומק המושג וקוצר דעת העורכים יתכן שימצאו טעויות וכיו"ב, והם על אחריות המערכת בלבד, ושגיאות מי יבין. ועל כן פשוט שמי שבידו הערה או שמחקשה בהבנת הביאורים, מוטב שיעיין במקורי הדברים (כפי שנשמנו בתוכן הענינים), וימצא טוב, ויוכל לעמוד בעצמו על אמיתתם.

ואלה תולדות

סקירה קצרה על תולדות חייו של
הגה"ק רבי לוי יצחק שניאורסאהן ז"ע

כאשר הביאור מחבר יחד את הסוגי' על פי הנגלה ועל פי הנסתר כחטיבה אחת.

בשנת תרס"ט, קיבל את משרת הרבנות בעיר יקטרינוסלב (כיום דנייפרו), אוקראינה, וניהל את הרבנות בגאון ובתוקף גם לאחר המהפכה וגם כאשר רבנים וענייני יהדות נרדפו בזרוע ברזל על ידי שלטונות הרשע הקומוניסטיים.

רבי לוי יצחק נטל חלק בניהול ענייני היהדות בבירת המועצות כולה, הוא השתתף באסיפות הגדולות שנערכו על ידי אדמו"ר הרשב"ב מליובאוויטש לחיזוק ותיקון הדת ברחבי ברית המועצות, נטל חלק גדול במבצע אספקת מצות לחיילים יהודים במלחמת יפן-רוסיה בשנים תרס"ד-ה, ועסק באיסוף חומר להגנה על בייליס במשפט עלילת הדם הידועה.

הוא נטל גם חלק גדול ביותר בקליטת הפליטים שזרמו ליקטרינוסלב וסביבותיה מארצות פולין וליטא במלחמת העולם הראשונה, והי' שותף חשוב בעבודתו של כ"ק אדמו"ר הריי"צ לביצור הדת לאחר המהפכה הקומוניסטית, מתוך מסירות נפש עצומה.

בשנת תרפ"ט התקיימה חתונת בנו הגדול כ"ק אדמו"ר זי"ע עם רעייתו הרבנית הצדקנית נ"ע בת כ"ק אדמו"ר הריי"צ זי"ע. החתונה התקיימה בוורשה, שהייתה מחוץ לתחום השלטון הסובייטי, ואילו הורי החתן נותרו מאחור ביקטרינוסלב. הורי החתן

[חלק מסקירה זו מבוסס על דברי הערכה שכתב מחותנו כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע לאחר הסתלקותו]

רבי לוי יצחק נולד בח"י ניסן תרל"ח לאביו רבי ברוך שניאור שניאורסון שהי' בן אחר בן לאדמו"ר הצמח צדק, נכדו של אדמו"ר הזקן.

כבר בשחר נעוריו ניכרו בו כשרונות עילויים יוצאים מן הכלל. למד אצל דודו זקנו הרה"ג הרה"ח המפורסם רבי יואל חייקין שהי' תלמידו של רבי פסח מאלאסטאווקער מגדולי תלמידיו של אדמו"ר הזקן.

בהגיעו לגיל נישואין נלקח לחתן אצל הרה"ג הרה"ח רבי מאיר שלמה ינובסקי נ"ע, רבה של העיר הגדולה ניקולייב שבאוקראינה, שם נולד בנו בכורו כ"ק אדמו"ר זי"ע.

רבי לוי יצחק נסמך לרבנות על ידי גדולי דורו: הגאון רבי חיים מבריסק זצ"ל, הגאון רבי אלי' חיים מייזל מלודז' זצ"ל, ועוד.

מלבד גאונותו העצומה וגדולתו בתורה, הי' רבי לוי יצחק בקיא בספרי הקבלה, משכיל מעמיק בתורת חב"ד, ירא שמים נדיר ובעל מידות טובות, והי' מהחסידים המפורסמים של כ"ק אדמו"ר הרשב"ב מליובאוויטש נ"ע שקירבו וחביבו מאוד.

שיטתו בלימוד הייתה מיוחדת: הי' מדייק בפרטים ובפרטי פרטים, בדברי רבותינו ומפרשיהם, ומבאר הכל יחדיו בעומק נפלא,

הגיעה עם ספריו, יצרה עבורו דיו מעשבים שונים, ועמו כתב את חידושו על קצות גיליונות הספרים המעטים שהיו עמו.

לבסוף הגיע רבי לוי יצחק לעיר אלמא אטא שבקזסטאן מעונה וחלוש, ולמרות זאת הרביץ את תורתו וחידושתו בתלמידים שנתקבצו סביבו. אמנם למגינת לב, לאחר תקופה קצרה גברה מחלתו והוא נסתלק ועלה השמימה, ביום כ"ף מנחם אב תש"ד, ושם, בגלותו, מנוחתו כבוד.

רעייתו הרבנית הצדקנית נ"ע שעמדה לצדו בגלותו ובסבלו, זכתה לצאת ממסך הברזל, ולרוות מלוא חופניים נחת מבנה הגדול כ"ק אדמו"ר זי"ע שהי' מכבדה בכבוד מלכות יוצא מן הכלל.

במשך כל ימיו עסק רבי לוי יצחק בכתיבת חידושי תורתו, אך אלה נחמסו ממנו בעת מאסרו, ולא נותרו אלא החידושים שכתב על קצות גיליוני ספריו בעת גלותו, במסירות נפש ובתנאים איומים, ועליהם שמרה הרבנית בחירוף נפש, והפקידה אותם למשמרת לפני צאתה מרוסי'.

לאחר כמה שנים עלתה ביד החסידים לגאול את הספרים עם חידושי רבי לוי יצחק והם הובאו אל כ"ק אדמו"ר זי"ע, שעסק בהוצאתם לאור עולם, ושנים רבות הי' מביא בהתועודותיו מדברי אביו, מרחיבם ומבארם.

זכותו של רבי לוי יצחק ומסירות נפשו על שמירת גחלת היהדות בברית המועצות, בוודאי תעמוד לעוסקים בדברי תורתו, ובמהרה נזכה לקיום הייעוד "הקיצו ורננו שוכני עפר" והוא בתוכם, בקרוב בימינו אכ"ר.

ובני הקהילה חגגו את החתונה ההיסטורית מרחוק, בתערוכת של שמחה ודמעות.

פעילותו לחיזוק היהדות ללא חת, הייתה לצנינים בעיני מלכות הרשעה, והללו זימנו אותו לחקירות והצרו את צעדיו.

אחת הפרשיות שהביאו בסופו של דבר למעצרו ושילוחו לארץ גזירה, הייתה כאשר השלטונות זימנוהו ודרשו ממנו לתת אישור כשרות לפסח עבור קמח משדות החיטה שבאוקראינה שיישלח לכל מרחבי ברית המועצות, וממנו יאפו היהודים מצות לחג הפסח. רבי לוי יצחק השיב שיתן את הכשרות רק באם ימלאו אחרי הוראותיו, באופן שהקמח יהי' אכן כשר ומהודר.

השלטונות הבהירו לרבי לוי יצחק שעליו לתת כשרות לקמח ללא כל השגחה, וכי יפרסמו שהקמח עומד תחת השגחתו גם ללא הסכמתו. אך רבי לוי יצחק עמד בתוקף על משמרתו, והודיע כי הוא יפרסם ככל שידו מגעת שהקמח הינו חמץ גמור !

עמידתו התקיפה הכניעה את שלטון הרשע, והם נאלצו להישמע לכל תנאיו, ובאותה שנה הי' הקמח כשר לפסח.

אמנם, מעשה זה ועוד פעולות רבות שעשה למען חיזוק היהדות, נגד חוקי הרשע, גרמו לכך שרבי לוי יצחק נכלא ועונה, ולבסוף נשלח לגלות איומה בכפר נידח בקזחסטאן, ללא תנאים אנושיים, ושם הלכה בריאותו ונחלשה.

רעייתו הרבנית הצדקנית מרת חנה נ"ע הצטרפה אליו לגלותו, והיא הביאה עמה כמה מספריו. רבי לוי יצחק שהי' רגיל בכתיבת חידושי תדיר, סבל מאוד מהחוסר בגיליונות ודיו לכתיבה, וכאשר הרבנית

הגדול בענקים

פרקים סוערים ממאבקיו של הגה"ק
רבי לוי יצחק נ"ע, מתוך יומן הרבנית
ושיחות בנו כ"ק אדמו"ר זי"ע

הרבנית הצדקנית מרת חנה ע"ה, רעייתו של הגה"ק רבי לוי יצחק זצ"ל, רשמה כמה מחברות של זכרונות על תקופת מאסרו וגלותו, והללו תורגמו מאידיש ופורסמו בשנים האחרונות. להלן כמה קטעים מזכרונותי' הנוגעים ללב, על מאורעות מחיי בעלה הגדול, כאשר לצידם הצגנו את התייחסות בנם הגדול, כ"ק אדמו"ר זי"ע, למאורעות אלו בהודמנויות שונות.

מסירות נפש על כשרות המצות

הקטעים דלקמן עוסקים במערכה הגדולה שניהל רבי לוי יצחק בחירוף נפש נגד השלטון הקומוניסטי, על דבר כשרות המצות לפסח ברחבי ברית המועצות בחורף תרצ"ט, בעיצומן של שנות האימים של שלטון הדמים הסובייטי.

בסוף דברי' של הרבנית חנה, מתוארת העובדה הכואבת שבעוד שרבבות יהודים זכו לאכול מצות מהודרות בהכשרו של רבי לוי יצחק, הרי הוא עצמו כבר נתון הי' במאסר אכזרי, ובקושי הותר לו ליטול עמו מעט מצות עבור ימי החג.

בשיחה שנשא כ"ק אדמו"ר זי"ע בחול המועד פסח תשמ"ג, סיפר על עמידתו המופלאה של אביו זצ"ל מול שלטון האימים, ולמד מכך כיצד יש לעמוד בתוקף הראוי מול היצר.

באותה שנה התקיימה אפיית מצות מטעם הממשלה, אולם היו אלה מצות רק בצורתן החיצונית; הן לא התאפיינו בכשרות כלשהי.

הדבר לא נתן לבעלי מנוח, והוא קיבל על עצמו להביא לכך שכל החפץ במצות כשרות על-פי דין – יוכל להשיגן. הוא התמסר איפוא למלאכה: שתי טחנות-הקמח הגדולות ביותר הוכשרו, נרכשו נפות חדשות, הוצבה השגחה באמצעות משגיחים רבים, ונשלח אל מועצת העירייה מכתב ובו עשרה סעיפים שבעלי דרש שייושמו בשעת האפייה ובנקודות המכירה של המצות, וכן דרישה שכל מה שבעלי יורה או יקבע, או ישלח את דייניו להורות ולקבוע – יקויים במלואו.

התשובה שהתקבלה היתה שכל דרישותיו של בעלי ימולאו, והובטח שאפיית המצות תהיה רק בקמח שבהשגחת בעלי, ולא בקמח רגיל מן השוק.

באותה תקופה ניזונה האוכלוסייה באמצעות מערכת של כרטיסי מזון, שעל-פיה הוקצבו לכל אדם שלושים גרם לחם ליום בלבד. כמו-כן לא ניתן היה להשיג שקים חדשים, אף לא במוסדות הממשלתיים החשובים ביותר. במקרה זה, לעומת זאת, הורו השלטונות בדנייפרופטרובסק לדאוג לאוכלוסייה היהודית לאלפי שקים חדשים ולמצות כשרות שנאפו מהקמח הלבן ביותר – בה בשעה שלכל השאר הוקצב לחם שחור בלבד!

התוצאה היתה, שרבים מכל רחבי אוקראינה ורוסיה הלבנה, ואפילו ממוסקבה ולנינגרד, נסעו לדנייפרופטרובסק כדי לרכוש מצות. כל בתי-הכנסת היו מלאים בארגזיהם הריקים של הקונים שהמתינו לקבלת המצות.

בכל ערב-שבת לפנות-ערב פנו טלפונית מכל המאפיות בשאלה באיזו שעה יש לסיים את האפייה, ובאיזו שעה במוצאי-שבת ניתן להסיק את התנור מחדש. כמו-כן שאלו כיצד לנהוג ב"מים שלנו".

כל זה התרחש – אין לשכוח – בתקופה שבה אדם פרטי, לו חפץ לקיים אורח-חיים דתי, לשמור שבת במידת האפשר וכו' – היה צריך להסתתר בחדרי חדרים, כדי שאף אחד מהשכנים, או אנשים זרים אחרים, לא ירגיש בכך!

במקרה אחד דיווח אחד המשגיחים שעיסות במשקל ארבעה פוד קמח הושארו על השולחן למשך חמש דקות מיתרות, ובעלי הורה מיד להעביר את הבצק למאפיות אחרות של חמץ, ועבור המצות הובא קמח חדש.

המפקחים הסניטריים שאלו שוב ושוב כיצד לעשות כל דבר כדי שהמצות יהיו כשרות ומהודרות יותר לפסח.

אפילו תחת המשטר הישן, בשעה שהדת עמדה איתנה על תילה – לא התקיימה בשום קהילה אחרת אפייה שכזו, כפי שעלה ביד בעלי לפעול תחת המשטר הנוכחי!

ליהודים שהיו מעוניינים בכך היתה זו שמחה אמיתית, ולבעלי היה זה תענוג רוחני אמיתי. הוא הקריב הרבה מבריאותו כדי לדאוג לכך שיהודים אחרים ייהנו משמחת יום-טוב, ואילו הוא עצמו לא ידע שמחת יום-טוב כלל באותו הפסח: כשהגיע החג הוא ישב כבר מאחורי סורג ובריח, ובמשך כל שמונת ימי החג הסתפק במים ובחבילת המצות שלקח עמו, ושממנה אף הותיר מספר פיסות לצורך פסח שני.

כדי להביא כל זאת לידי פועל נסע בעלי פעמים אחדות לחרקוב, ושם עלה בידו להשיג את הסכמתו של הקומיסר העממי, וכן את הסכמת קלינין במוסקבה.

... לימים, במהלך החקירות שלאחר המעצר – חקירות שנערכו על-פי רוב בסביבות השעה שלוש-ארבע לפנות-בוקר – נשאל בעלי: כיצד עלה בידו, בשנה של מחסור חמור בקמח ובמוצרי מזון בכלל, להוציא אל הפועל פעילות שכזו בהיקף כה נרחב כפי שעשה בעניין אספקת המצה, ולא עוד אלא לצורך ענייני דת?!

על כך השיב בעלי, שהוא שיחד את קלינין כשביקר אצלו, ותמורת זאת העניק לו קלינין את הרשיון לכך... החוקר, ימח-שמו, השתתק.

משיחת כ"ק אדמו"ר זי"ע

...אספר עתה סיפור שאירע עם אאמו"ר בקשר לחג המצות (סיפור שלא נתפרסם כל כך מפני כמה סיבות) שממנו יכולים ללמוד הוראה בנוגע לעמידה בתכלית התקופה בכל הקשור לענייני התורה ומצוותי, וכאמור - שלילת ענין הגאווה ("כחי ועוצם ידי" ח"ו), כי אם בכחו של הקב"ה - "ה' נצב עליו", שלכן משתדל הוא למלא את הציווי והשליחות של הקב"ה.

העיר שבה כיהן אאמו"ר ברבנות היתה בדרום רוס', וסביבות' היו שדות רבים שבהם היו מגדלים חטה עבור כל רחבי המדינה. ומכיון שאאמו"ר ה' מגדולי הרבנים הנה ההכשר על טחינת הקמח כדי לאפות מצות לחג הפסח ה' תחת פיקוחו וסמכותו (ע"י המשגיחים שלו וכו') מימים ימימה.

כאשר הממשלה קבעה שכל בתי המסחה, וביניהם גם טחנות הקמח, והמאפיות הגדולות של מצות, הנם רכוש של הממשלה, הנה בידעם שעד עתה היו כולם סומכים על ההכשר של אאמו"ר על הקמח עבור חג הפסח, הבינו שאם בשנה זו לא ישיגו את ההכשר של אאמו"ר, לא יוכלו למכור את הקמח לפסח. ולכן, קראו לאאמו"ר ואמרו לו שגם השנה יתן הוא את ההכשר על הקמח, והזהירו אותו שאם יפסול חלק מהקמח ולא יתן עליו הכשר (וכתוצאה מזה לא ימכר חלק מהקמח) יתפרש הדבר שהוא מזיק לכלכלת הממשלה (מכיון שהרווחים ממכירת הקמח נכנסים לקופת הממשלה), ודינו כלוחם נגד הממשלה!...

בשמעו זאת, ענה אאמו"ר: אם יתנו לי יד חפשית בכל הקשור לפיקוח על טחנות הקמח, להעמיד את המשגיחים שלי, שישמעו להוראותי וכו', כך שאוכל להבטיח שטחינת הקמח תהי' ע"פ דת ישראל אזי אתן גם השנה הכשר על הקמח; אבל אם לא יתנו לי להעמיד את המשגיחים שלי, או שלא ישמעו להוראותי וכיו"ב, לא אוכל לתת ולא אתן הכשר על הקמח, ולא זו בלבד שלא אתן הכשר, אלא עוד זאת, אודיע ואפרסם בכל מקום שקמח זה אינו תחת אחריות!

באי כח הממשלה שדיברו עמו חזרו שוב על תביעתם, לתת הכשר מראש על כל הקמח ללא כל תנאים (להסכים לכל דבר, ולא לאבד מאומה מכמות הקמח מסיבות של כשרות), בהזהירם אותו שאי ההסכמה לתת הכשר לפי דרישותיהם תחשב למלחמה נגד הממשלה!...

אבל אאמו"ר לא התפעל מדבריהם, והשיב בכל התוקף שהוא לא יעשה דבר היפך התורה, והוסיף שהוא מוכן לנסוע למוסקבה כדי להפגש עם נשיא ברית המועצות ("קאלינין"), ולהסביר לו שזהו דבר בלתי אפשרי לתת הכשר על דבר שאינו כשר, הנהגה כזו היא נגד השולחן ערוך, נגד רצון הקב"ה, ולעולם לא יעשה דבר כזה! אם נשיא ברה"מ ירצה להענישו, הרי זה ענין שלו! אבל הוא - אאמו"ר - לא יזוז מעמדו, ולא יעשה מאומה נגד רצונו של הקב"ה!

באיכח הממשלה ניסו שוב לאיים עליו ולהפחידו וכו', ובראותם ששום דבר לא יעזור להם סיפור זאת לאלו שעל גביהם, עד לנשיא ברה"מ או ליועציו (זאת אי אפשר לדעת, כמובן), ואז נתקבלה הוראה למלא אחר הוראותיו של אאמו"ר בכל הקשור לטחינת הקמח, כך שכל הקמח שיטחן עבור חג הפסח יבוא עם "תעודת הכשר" של אאמו"ר. ואכן, כך ה' בפועל בשנה ההיא, היינו, למרות שלכתחילה היפשו היתרים כו', פעלו סוכ"ס ע"י העמידה בתוקף - שכל המצות שנאפו במאפיות של הממשלה, היו כולם מהקמח שה' תחת הפיקוח וההכשר של אאמו"ר!

סיפור זה אירע במדינה קומוניסטית, שבה לא היתה אפשרות לפרסם סיפור זה, כי אם לספר זאת לאנשים מתי מספר, ולכן, שמח אני לפרסם סיפור זה שיש בו לימוד והוראה בנוגע להנהגת כאו"א מישראל, החל מילדי ישראל הקטנים:

כאשר יהודי נעמד בתוקף המתאים, באמרו שעליו לקיים את רצונו של הקב"ה, בורא העולם, כמ"ש "בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ", ואינו יכול לעשות דבר שהוא נגד רצונו של הקב"ה, גם כאשר המלוכה מצווה עליו לעשות דבר זה - הרי סוכ"ס מצליחים בזה, ועד כדי כך, שהמלוכה עצמה נותנת לו את הסמכות לכך, כפי שרואים בסיפור הנ"ל, שכאשר אאמו"ר נעמד

בתוקף המתאים, הצליח לפעול שתתקבל הוראה מהממשלה שכל המאפיות הממשלתיות שאופות מצות לפסח, חייבות להשתמש עם הקמח שתחת פיקוחו והכשרו של אאמו"ר.

אמנם, לא לכל אחד יש תוקף כזה, אבל לאידך – לא לכל אחד יש נסיון כזה, שידרש ממנו להתייצב נגד מלכות אדירה שמושלת על 200 מליון בני אדם! ממנו נדרש רק להתייצב נגד ה"יצר" שלו!...

ולכן, כאשר ה"יצר" מנסה לשכנע אותו ולהסביר לו שאינם יהודים לא יניחו לו להתנהג כפי שילד יהודי צריך להתנהג – עליו לומר ל"יצר" שזהו דבר שקר, היפך האמת! ומכיון ש"ה' נצב עליו" בודאי עוזר לו הקב"ה להלחם נגד כל המניעות והעיכובים על עניני יהדות, ובודאי שסוכ"ס ינצח בזה!

ועי"ז פועלים שיהי' חג הפסח כשר ושמח - כפי שהי' אז (בסיפור הנ"ל), וכן תהי' לנו – כאשר מחליטים בתוקף להתנהג באופן האמור, וממשיכים זאת על כל השנה כולה שתהי' שנה של כשרות, ושנה של שמחה, ובמהרה בימינו שנת גאולת משיח.

(תורת מנחם תשכ"ג ח"ג עכ" 1295 ואילך)

הסמיכות מגדולי ישראל שנחמסו בשעת המאסר

בזכרונותי' של הרבנית חנה מתואר ה"חיפוש" הנבזה שערכו הרשעים בביתו של רבי לוי יצחק בעת המאסר, והיא מתארת בין השאר את ה"הסכמות" שהיו תחת ידו לרבנות, שנחמסו על ידי הקלגסים.

בקשר לכך הבאנו את תיאורו של כ"ק אדמו"ר זי"ע אודות קבלת ה"סמיכה" מהגר"ח מבריסק, את מהלך ה"בחינה", ואת התשובה שגרמה לגר"ח התפעלות רבה.

ביום ט' בניסן תרצ"ט, בשעה שלוש לפנות בוקר, הגיעו לביתנו, שברחוב באריקאדנע 13, ארבעה אנשי נ.ק.וו.ד. (משרד בטחון הפנים של ברית המועצות), ושאלו היכן הוא הרב שניאורסאהן.

מיד כשהתחלתי ללכת אל החדר שבו שהה בעלי, כדי להודיע לו על ה"אורחים" – צעדו הללו אחרי, ואז הבחנתי שהם נעמדו כשומרים בכל דלתות הכניסה והציאה של הבית. מיד, ללא גינונים, הם קראו את בעלי אל חדר עבודתו, והמבוגר שבהם הציג בפניו צו המורה על חיפוש ומעצר.

מבלי לאבד רגע, הם ניגשו מיד לעבודה, כלומר – לחיפוש. הם חיפשו ופשפשו בכל הספרים, שעמדו בחמישה ארונות גדולים, מבלי לדלג ולו על ספר אחד. אחד מהם היה יודע-ספר, וכל אימת שהתעורר בהם חשד על אחד הספרים – קראו לו כמומחה.

ספרי קבלה, כתבי שאלות-ותשובות רבניים, התכתבויות רבות עם חו"ל באמצעות מכתבים ומברקים – את כל אלו הם סרקו; מכתבים מהרבי הרש"ב נ"ע, תעודות סמיכה מאת ר' אליהו-חיים מלודז' ומאת ר' חיים מבריסק, כתב-רבנות מיפו למשרת רב ראשי עם אשרות כניסה

לכל המשפחה, מכתבים מהג'וינט בעניין סיוע עבור מחוז יקטרינוסלב, ועוד מסמכים כגון אלו – הם לקחו עמם.

משיחות כ"ק אדמו"ר זי"ע

כאשר אאמו"ר ז"ל למד לקבל "סמיכה" לרבנות, החליט לנסוע להיבחן ולקבל סמיכה אצל כמה וכמה גדולי-ישראל, שלא היו מחוגי החסידים, כמו הגאון רבי חיים מבריסק, והגאון רבי אליהו חיים מייזל מלודז', ועוד הרבה מה"עולם"שע גדולים" בזמן ההוא.

ר' חיים בריסקער הרבה לייגעו בבחינה . . ולבסוף הפטיר ואמר: "געוואלד ר' לויק! אַזאַ גוטע קאַפּ, אין וואָס האָט איר עס אַריינגעלייגט?... [אבוי ר' לויק! ראש טוב כזה, במה טמנת אותו]" – כוונתו היתה לכך שאאמו"ר ז"ל השקיע את ראשו בלימוד חסידות וקבלה!

כדי לקבל סמיכה הוצרך המועמד לקבלת הסמיכה לשהות במחיצתו של ר' חיים בריסקער – בחדר הבית-דין ("בית-דין שטיבל") – בשעה שהיה פוסק שאלות, והיה מתבקש – על-ידי ר' חיים בריסקער – לחוות דעתו איך צריך לפסוק בעניין זה.

בין השאלות שהופנו אליו היתה גם שאלה שהגיעה לר' חיים בריסקער בעיצומו של חג-הסוכות – ביום-טוב שחל בשבת או בשבת חול-המועד, ובכל אופן, לאחר כניסת השבת – על-דבר אנשי החצר שמשתמשים בסוכה אחת ושכחו לעשות "עירוב-חצרות".

כשר' חיים בריסקער הפנה את השאלה לאאמו"ה, נענה אאמו"ר והשיב מיד – שהסוכה עצמה מערבת. ר' חיים בריסקער נהנה מה"מצאה", ואישר שהפסק הוא כדברי אאמו"ר¹.

(תורת כננים ח"ג עמ' 257 ואילך)

1. ראה גם מאורי לערובין ענ, א שכתב מעין זה, אכנס ספר זה נרפס לראשונה כמה וכמה שנים לאחר מציאתו זה.

"בעלי נהנה מאי-קבלת חבילת המזון בשבת, יותר ממה שנהנה מקבלתה לפני הזמן הקבוע"

בעת ששהה רבי לוי יצחק בבית האסורים, בטרם נשלח לארץ גזירה, עמלה הרבנית חנה לאתרו ולשלוח לו חבילות מזון, בידעה שבלעדי זאת יגווע מרעב, שכן לא יגע במאכלים שאינו בטוח בכשרותם.

לפנינו תיאור נוגע ללב, שבו נמנע רבי לוי יצחק מלקבל חבילה שכזו בשבת, למרות שהדבר הי' כרוך בסכנת חיים ממשית.

לאחר חמישה חודשים של חיפושים אחרי בעלי, ונסיונות להשיג מידע על מקום הימצאו ולברר אם קיבל את הדברים ששלחתי על שמו לקייב ולדנייפרופטורבסק, בירורים שעליהם תמיד נעניתי ש"הוא איננו", ובעוד אני מחפשת עצות כיצד לפעול (עם מי להתייעץ לא היה

לי, משום שהכל חששו לקחת חלק בעניין) – קיבלתי הודעה מבית-הכלא שביקטרינוסלב, ובה נאמר כי "ל. ז. שניאורסאהן"² נמצא שם בתא שמספרו כך וכך, וכי אני יכולה להעביר אליו מצרכי מזון וכסף.

לכל-לראש שימחה אותי הידיעה על כך שהוא עודנו בחיים, ושנית – שיש ביכולתי להעביר אליו מה שניתן להעביר. סוף-כל-סוף – לאחר כל הקשיים והסידורים הרשמיים, אותם היית מוכרחה לעבור – העברתי אליו חבילת מזון.

מועד קבלת החבילות נקבע לפי סדר האלף-בית הרוסי, והתפרס על-פני עשרה ימים. בפעם הראשונה בעלי אכן קיבל את החבילה, וקיבלתי על כך קבלה בחתימתו. בפעם השנייה חל תורו של בעלי, על-פי האות הראשונה של שמו, ביום השבת. הכנתי אפוא את הכל מערב שבת, ובשבת בבוקר לקחתי עמי נערה רוסייה כדי שתטלטל את החבילה.

יותר מארבעה קילוגרמים של מזון לא הותר להעביר לבית-הכלא, ובמשקל זה נכלל גם לחם. לולא הייתי באה באותו יום – היה עלי להמתין עשרה ימים נוספים. מארבעת הקילוגרמים של לחם ששלחתי לו – נטלו פעמיים "מעשר"... ומאחר שהיה ברור שהוא לא אכל דבר ממאכלי בית-הכלא – סברתי שלכל הדעות מותר לי להעביר אליו מזון בשבת.

לאחר המתנה מייגעת מהשעה שבע בבוקר עד השעה שבע בערב, כשכבר החשיך לחלוטין, נמסר לי פתק – שתוכנו אף הוקרא בקול רם על-ידי המפקד, בנוכחותם של אנשים רבים שעמדו אף הם בתור (אם-כי הם לא הבינו את פירושו של הפתק שהוקרא): "מכיוון שהיום שבת, סירבתי לקבל את החבילה"!!!

בנסיונות שכאלה ניתן לעמוד רק באמצעות החוסן הרוחני ויראת-השמים של בעלי.

כל זאת – לאחר שישה חודשים שבהם חי בעלי על לחם שחור ומים בלבד וסבל ייסורים גדולים, וביודעו שעליו להמתין זמן ניכר עד שיוכל לקבל חבילה נוספת!

בעמל רב הצלחתי לשכנע את האחראי למסור לו את החבילה כעבור שלשה ימים – אם-כי בעלי נהנה מאי-קבלת חבילת המזון בשבת יותר ממה שנהנה מקבלתה לפני הזמן הקבוע...

לאחר-מכן כונה בעלי על-ידי פקידי הכלא: "האיש שאינו מקבל חבילות בשבת".

2. "לוחם ולמנובין" שניאורסאהן, "למנובין" – בן זלמן (רבי ברוך שניאור זלמן, אבי רל"ז).

שמעתי מאאמו"ר ז"ל

ביאורים וחידושים ששמע כ"ק אדמו"ר זי"ע מאביו הגדול

לבר ממערכת ענפה של ביאורי הערות שכתב אביו זצ"ל על גיליוני ספריו, ברבות
השנים הזכיר כ"ק אדמו"ר זי"ע בשיחותיו דברים ששמע בעצמו מאביו, ולפנינו
לקט ביאורים והוראות שציטט כ"ק אדמו"ר זי"ע בשם אביו הגדול

ישכר או יששכר?

מה ראה הבעל-קורא (שקרא אותה שבת בבית מדרשו של כ"ק אדמו"ר זי"ע. הערת המו"ל)
לדייק בהקרי דתיבת "יששכר" כמו הכתיב, בב' שיני"ן, ולא בשי"ן אחד?

האמת היא שישנן כמה דעות בדבר (השיטות נקבצו בתורה שלימה פ' ויצא ל, יח):

יש דעה שקוראים תמיד – גם בפעם הראשונה, בפרשתנו – בשי"ן אחד. יש דעה שבפעם
הראשונה – בפרשתנו – קוראים בב' שיני"ן, ואח"כ בכל התורה קוראים בשי"ן אחד. ויש דעה
שעד פ' פינחס קוראים בב' שיני"ן ומפ' פינחס ואילך קוראים בשי"ן אחד.

ונמצא, שבכל אופן יוצאים י"ח לדעה אחת עכ"פ.

אבל, ע"פ פנימיות הענינים, צריכים לבטא "ישכר" בשי"ן אחד:

שמעתי מאאמו"ר ז"ל בביאור טעם ב' השיני"ן שביששכר – שענינו של ישכר הוא תורה
(ראה במדבר רבה פי"ג, טו-טז. ועוד), וכיון שבתורה יש גליא תורה ונסתר תורה, לכן נרמז הדבר
בשמו של ישכר, שנכתב בב' שיני"ן.

ועפ"ז, צריכים לבטא "ישכר" בשי"ן אחד – כי, השי"ן השני שהוא כנגד נסתר תורה, צריך
להיות באופן נסתר, שלא יתגלה בהקרי.

ש"פ ויצא ט' כסלו תשי"ב (תורת מנחם ח"ד עמ' 156)

הצלה מזר"ם ומט"ר

...שמעתי מאדמו"ר ז"ל שמצות סוכה רומזת על שלימות הקיום דרמ"ח מצוות עשה (רמ"ח פיקודין דמלכא) – שעל ידם נעשה איש הישראלי ועל ידו גם העולם כולו משכן לו 'ית' – באופן דלא תוסף ולא תגרע (וואתחנן ד, ב), כמרומז במ"ש (ישעי' ה, ו) "וסוכה תהי' גו' למחסה ולמסתור מזרם וממטר", זר"ם הוא א' פחות מרמ"ח, ומט"ר הוא א' יותר מרמ"ח, וה"סוכה" היא "למחסה ולמסתור מזרם (לא תגרע) וממטר" (לא תוסיף).

והענין בזה – שכדי שתהי' העבודה דקיום המצוות באופן דלא תוסף ולא תגרע, לא מספיק לילך בדרך השכל בלבד, שזוהי העבודה שמצד כחות פנימיים, אלא צריך להיות גם כח המקיף, שזהו"ע הסוכה שמקיפה את כל האדם, מרגליו ועד ראשו, וגם שולחנו, והיינו, שלוקחים אלקות מצד המקיף שלמעלה משכל האדם, ואז יכולים להיות בטוחים שיהי' קיום המצוות באופן דלא תגרע (שלילת זר"ם) ולא תוסף (שלילת מט"ר).

שמחת בית השואבה תשי"ד (תורת מנחם ח"י עמ' 61)

זהירות ממראית עין ראבילות בשבת

לאדמו"ר ז"ל באה פעם שאלה בעניני אבלות רח"ל – אם אבל יכול ללבוש בשבת נעלי-בית, כיון שנוהג כן בכל שבתות השנה. והשיב אדמו"ר, שאפילו אם בכל שבתות השנה אין בכך חסרון כ"כ, הרי בשבת כזו, כיון שמישהו (או הוא בעצמו) יכול לחשוב שנוהג כן בגלל אבילות, אין לנהוג כן.

ש"פ מטות תשי"ד (תורת מנחם ח"י עמ' 144)

להביא את "ימות המשיח" ב"עולם הזה"

שמעתי מאדמו"ר ז"ל ביאור דיוק הלשון "להביא לימות המשיח", ולא "לרבות", כהלשון הרגיל בש"ס – צריכים "להביא" ("אריינבריינגען") את הגילוי ד"ימות המשיח" גם עכשיו "בעולם הזה".

הגילוי ד"ימות המשיח" הוא גילוי אור שלמעלה מהעולמות, והיינו, לא רק "די מחסורו", שזהו האור ששייך לעולמות, אלא ענין של עשירות, ובלשון הקבלה: פנימיות עתיק. . וגילוי אור זה צריכים "להביא" גם עכשיו בעולם הזה.

ליל ב' דחג הפסח תשי"ט (תורת מנחם חכ"ה עמ' 208)

עונג שבת בבין המצרים

שמעתי מאדמו"ר ז"ל, שבשבתות של בין המצרים (ובפרט בתשעת הימים) צריך להדר בענין העונג שע"י אכילת בשר ושתיית יין יותר מבשאר שבתות השנה, כי, אם יחסר בזה בשאר שבתות השנה, הרי זה רק חסרון בהידור מצות עונג שבת, אבל אם יחסר בזה בשבתות אלו, יכול הרואה לחשוב שזהו בגלל ענין של אבלות שאסור בשבת כו'.

ש"פ מט"מ תשל"ד (תורת מנחם חע"ז עמ' 92)

זהירות מקו"ף רי"ש וחי"ת

דובר פעם בארוכה (ראה לקוטי שיחות ח"ה ע' 108 ואילך), על יסוד מה ששמעתי מאאמו"ר ז"ל (ומובא כבר בכמה ספרים) שהשם "קרח" מורכב מג' אותיות, קו"ף רי"ש וחי"ת, שלהן צד השווה עם האות ה"א, אבל כולן באופן שונה מהאות ה"א.

והביאור בזה:

ציור האות ה"א מורכב מג' קוין: קו מימין, קו מלמעלה, וקו משמאל – שאינו מחובר לב' הקוין. ומבואר בלקוטי תורה (ר"פ בלק) ובכ"מ שב' הקוין המחוברים, קו מימין וקו מלמעלה, הם כנגד מחשבה ודיבור, וקו השמאל הוא כנגד ענין המעשה. ולכן קו השמאל אינו מחובר לב' הקוין – כי המעשה הוא נפסק מהדיבור ומחשבה.

...דהנה, אצל אדם "נורמלי" הרי המחשבה והדיבור מחוברים וקשורים זה לזה, היינו, כאשר האדם מדבר, ניכר בשעת הדיבור שענין זה ה' קודם במחשבתו. וכן בעת שחושב ניכר שמחשבה זו לא תהי' לבטלה, אלא היא תתגלה בדיבור. אבל בנוגע לענין המעשה – ישנו . . הפסק בין המחשבה והדיבור לענין המעשה.

וכל זה – באות ה"א. אבל ג' האותיות קר"ח (ק', ר', ח') – הרי ציורן שונה מציור האות ה"א:

באות קו"ף – הקו השמאלי יורד למטה יותר מאשר הקו הימני. באות רי"ש – חסר לגמרי הקו השמאלי. ובאות חי"ת – הקו השמאלי מחובר עם ב' הקוין.

זאת אומרת: האות קו"ף מורה על הוספה בענין המעשה לגבי המחשבה והדיבור – היפך הוראת התורה שקיום המצוות במעשה בפועל צריך להיות באופן ד"לא תוסף"; האות רי"ש מורה על חסרון כללות המעשה – היפך ציווי התורה "לא תגרע"; והאות חי"ת מורה על העדר ההפסק שבין מחשבה ודיבור למעשה.

...והנה, נוסף לזה שהעבודה במעשה בפועל צריכה להיות באופן ד"לא תוסף עליו ולא תגרע ממנו" . . צריך להיות הפסק בין המחשבה והדיבור למעשה (שלילת האות חי"ת – חיבור קו השמאלי עם ב' הקוין).

זאת אומרת: לאחר המחשבה הטובה והדיבור הטוב – אינו יכול "לקפוץ" תיכף ומיד למעשה בפועל, אלא הוא צריך להביט ב"שולחן ערוך" כדי לדעת כיצד לעשות את המעשה בפועל, ולכן אינו יכול לעשות זאת באופן של "חפזון", כדי שתהי' לו גם השלימות הנפעלת ע"י ענין המעשה, אלא המעשה גופא צריך להיות בשלימות.

ג' תמוז תשמ"ב (תורת מנחם תשמ"ב ח"ג עמ' 1714 ואילך)

גוף ונשמה

קווים לדרך לימודו של רבי לוי יצחק שניאורסון

על דרכו הייחודית של רבי לוי יצחק בלימוד הנגלה והנסתר

שימת הלב לפרטי הפרטים של הסוגיא יחד עם הדירה לעומקה של נקודת הסברא הכללית העומדת בליבה • הארת סוגיות בנגלה על פי קבלה, וגם העמקת העיון בתורת הקבלה ברקדוק, במבנה ובהגיון • איחוד בין "גוף" ו"נשמה" – לדרכו הייחודית של הנאון רבי לוי יצחק בלימוד התורה • קטעים ממאמרו של הרה"ח ר' יואל כהן ע"ה

"גוף" ו"נשמה" בלימוד התורה

כשלומדים סוגיא עיונית ישנן שתי דרכים מרכזיות לאופן לימוד הסוגיא. אמנם, פעמים רבות לימוד סוגיא מסוימת כלול בצורה כזו או אחרת משתי הדרכים גם יחד, אולם יחד עם זאת, כאשר מנתחים לעומק את צורת העיון והלימוד בסוגיא, נמצאים למדים שביסודו של דבר ישנם שני אופנים כיצד לגשת אל הסוגיא:

(א) הדרך הראשונה היא שימת הדגש המירבי והעיקרי בעיון ודיוק בפרטי הענין הנלמד, בכל פרט ופרט בפני עצמו, גם בפרטים כאלו הנראים לכאורה כדברים צדדיים שאינם נוגעים באופן ישיר לענין הנדון. בדרך הלימוד הזאת, ישנה חשיבות מיוחדת לכל פרט ופרט מצד עצמו. כמובן, על ידי הבנת הפרטים לאשורם מתווספת הבנה גם בכללות הענין, אך אף על פי כן, התרכזות המחשבה של הלומד היא בעיקר בפרטים. ועד כדי כך, שההתעכבות העיונית היא לא רק בפרטים ענייניים, אלא גם בדיוק הלשון: לדקדק, למשל, בתיבה זו או אחרת הכתובה לכאורה שלא על פי דקדוק (לשון זכר ולשון נקבה, וכיו"ב), אף שבפשטות אין לזה שום קשר עם תוכן הענין הנלמד.

(ב) הדרך השנייה היא שימת הדגש המירבי והעיקרי בעיון והעמקה בכללות הענין, בנקודת הסברא המרכזית של הסוגיא. בדרך הזו, אינה נוגעת ה"צורה" של הענין על כל ביטוייה

ופרטיה, ועל אחת כמה וכמה שאין תופס מקום לעמוד ולהתעכב על הדיוק בלשון. המכוון והמבוקש בשיטת הלימוד הזו – הוא בעיקרו דבר אחד: החדירה לעומקה של הסברה עצמה. ויתירה מזו: ידוע³ בענין "מבין דבר מתוך דבר", ששני "דברים" אלו (גם ה"דבר" הראשוני, וגם ה"מתוך דבר" שנלמד ממנו), עם היותם שתי סברות שונות זו מזו – בכל זאת יש בשתייהן אותה נקודה שכלית. אלא שהסברה הזו המונחת ב"תוך דבר" היא עמוקה ומופשטת מאד, עד שקשה לתפסה בכלי השכל המוחשי הרגיל, ורק מי שחונן בשכל בעל יכולת הפשטה והעמקה טובה ("נבון", שאפילו בימי משה "לא אשכח"), בכוחו לראות את הנקודה המופשטת הזו, ה"תוך דבר" – התוך והפנימיות שבסברה, ולכן ביכלתו להבין ממנה עוד "דבר".

כאשר מתעמקים אפוא בכללות הענין, בנקודת הסברה, לא זו בלבד שאין המחשבה מתעכבת ומצטמצמת בפרטים שבאותה הסוגיא גופא, אלא להפך: בכל סוגיא שהאדם לומד הוא מוצא מיד את הנקודה המשותפת, המופשטת מה"ציור" של סוגיא זו, ומגלה השוואות והבנת דבר מתוך דבר גם בסוגיות אחרות.

יש להמתיק ולהטעים את החילוק שבין שתי דרכים אלו על פי המבואר בכמה מקומות בתורת החסידות⁴: שבכל שכל וסברה יש "גוף" ו"נשמה": בדרך הראשונה – ההדגשה היא על ה"גוף" של השכל, ובדרך השנייה – על ה"נשמה" שבו.

מובן מאלי, שעם כל העילוי הבולט שבדרך השנייה על הדרך הראשונה – כדוגמת מעלת הנשמה על הגוף – הרי הלימוד בא לידי שלימות דווקא כשמתעכבים גם על הפרטים ועל דיוק הלשון. שהרי גם הנשמה בפני עצמה, בלי גוף, אינה תכלית השלימות. וכמו שהגוף בפני עצמו אינו נקרא אדם, כן גם הנשמה בפני עצמה אינה נקראת אדם. התואר "אדם" מתייחס דוקא למציאות אחת הכוללת ומאחדת גוף ונשמה. וכן הדבר גם בתורה שנמשלה לאדם ("זאת התורה אדם"), שהשלימות שבלימוד התורה היא דוקא בלימוד כזה המאחד את ה"גוף" וה"נפש".

החדירה ל"עצם העניין" – מיוזג הנקודה הכללית עם הפרטים השונים

שלימות זו היא אחד מהקווים האופייניים והבולטים בספרי הגאון רלו"צ זצ"ל: המעיין, אפילו בעיון קל, בהערותיו הארוכות המשתרעות על עשירות דפים, מלאים וגדושים (ובכל זאת נקראות בשם "הערות!"), הרי הוא משתומם ממש מגודל ההיקף הענקי והעשירות הבלתי מוגבלת שבהן, איך שעל יסוד רעיון ונושא אחד הוא מבאר בהגיון רב ובעקביות שיטתית פרטים רבים ושונים באותו מאמר רז"ל שהוא עומד עליו, וגם – כ"בדרך אגב" – עוד מאמרי רז"ל רבים.

מצד אחד מתגלה לפנינו עשירות של עומק הגיוני ומרחב שכלי שאין לו כל תחומין, כי רעיון זה שרלו"צ מחדש וממציאו לפנינו, הוא בבחינת נקודה מופשטת כל כך עד שאינה

3. ראה ספר המאמרים קונטרסים ח"א קנא, ב. ספר המאמרים תש"ט ע"נ 70. ובכ"מ.

4. עירובין ק, ב. פירש"י עה"ת דברים א, טו.

5. ראה ספר המאמרים תרפ"ז ע"נ מב. ספר המאמרים תש"א ע"נ 99. לקיטו דיבורים שבט, ב ואילך. ועוד.

6. חקת ים, ד. וראה דור ח"ב קין, ריש ע"ב. ח"ג כט, ב. ובכ"מ. וראה ספר המאמרים תש"א שם.

יודעת גבולות ומעצורים. מבחינה זו חידושו של רלוי"צ הם כולם בחינת "נשמה" – זאת בנוסף על העובדה שחידושו הם בחלק הנסתר שבתורה שהוא "נשמתא דאורייתא";⁷

ומאידך – רלוי"צ "מצמצם" עיונו בדיוקים רבים של צמצום וכיווץ, שקשה למצוא דוגמתם, הן בכמות והן באיכות, אצל מחברים אחרים. הוא מייחס חשיבות רבה לכל פרט ולכל "דבר קטן" ומתעכב לדייק לא רק בכל תיבה ותיבה של המאמר הנדון – באיזו לשון נאמר (זכר ונקבה, יחיד ורבים), אם היא חסרה או מלאה (ביו"ד או בלי יו"ד), וכיו"ב – אלא גם בשמותיהם של בעלי המאמר, ואפילו במקום והזמן שבו נאמר המאמר וכיוצא באלו.

ואין מדובר כאן שחידושו של הגאון כוללים את שני אופני הלימוד האלה (הן הדיוק בכל פרט ופרט וההצטמצמות לפרטי פרטים והן חדירה לעומק המופשט של כל סברא וסברא ומציאת אותה נקודה כפי שהיא משתקפת במקומות אחרים), שגם זה הוא דבר חידוש. אלא ששיטתו היא באופן אחר לגמרי: שתי צורות הלימוד בתורת רלוי"צ נובעות מאותו היסוד והיו לאחדים ממש: על ידי ה"צמצום" בפרטים ובדיוקי הלשונות וכיו"ב – בזה גופא הוא "רואה", וגם מראה ומסביר לאחרים (המעיינים בספריו), את המרחב של הנקודה השכלית המופשטת.

ולכשתמצי לומר, המיזוג והאיחוד של הנקודה המופשטת עם ההתחלקות לפרטים המוגבלים, מבטא את הנקודה העצמית של העניין, שהיא נעלית יותר גם מה"נקודה הכללית המופשטת": ההבדל שבין "כלל" ל"פרט", בין "הפשטה" ל"הלבשה" ובין "נשמה" ל"גוף", הוא רק בצורת הדבר. אבל כשמגיעים לעצם הענין, אין שום מחיצה ופירוד בין ה"פרטים" של ה"גוף" ל"כלל" של ה"נשמה", אלא זוהי מציאות אחת.

כעין יסוד לרעיון זה, אפשר למצוא בדברי רלוי"צ גופא באחת מאגרותיו⁸. רלוי"צ מדבר שם על מעלת תורת החסידות, שבה מתמזגות ומתחברות שתי הבחינות שבתורה: הנסתר (קבלה) והנגלה. "קבלה", כותב רלוי"צ, "אינה מושגת לשכל אנושי, כי היא רק בדרך קבלה ואמונה בלבד", ו"ענין גילוי אור החסידות" הוא "שהנסתר דתורה, הסודות היותר עמוקים, יושגו בהפשטתן לשכל על דרך כמו ההשגה דנגלה דתורה". ואומר רלוי"צ, שהטעם לזה הוא, כי "גילוי אור החסידות הוא בחינה יותר גבוהה מקבלה ונגלה", ולכן "בכחה לחבר ב' הבחינות גם יחד, שהנסתר והרז גופא יהי' מושג בנגלה"⁹.

ודבריו אלו של רלוי"צ בנוגע לחיבור נסתר ונגלה על ידי תורת החסידות, שהכוח שבתורת החסידות לחברם הוא מפני ש"אור החסידות הוא בחינה יותר גבוהה" משניהם – יש לומר גם בנוגע לדרכו המיוחדת, לחבר ולאחד את הנקודה הכללית שבכל ענין עם הפרטים ודיוקי הלשונות שבו.

7. דוד ח"י קב, א.

8. לקוטי לוי יצחק אגרות ע' רכב.

9. וראו קונטרס ענינה של תורת החסידות הערה 40: "מפני עצם כוחות התורה, בחי' יחידה, אין חילוק בין הסוד שבה לשאר החלקים, וגם הסוד יכול להיות בגלוי".

לחפש בכל דבר את החיות האלוקית שבו

לכשתמצי לומר, איחוד הנשמה והגוף, שהוא הבריח התיכון שבספרי הגאון הדנים בעמקי רזי תורה, "מבריח" וחודר הלאה־הלאה, מן הקצה אל הקצה – שגם במאורעות שבעולם הוא רואה את ה"חיות" וה"נשמה" שבהם.

ולדוגמא: כשהוא כותב "תשואות חן בעד המנעלים שנתקבלו במועד חג הפסח", הוא מביא מיד מקור בתורה, הן בנגלה שבתורה והן בנסתר שבתורה, לשייכותם של מנעלים לחג הפסח¹⁰; וכשהוא כותב על דבר המאסר שלו, הוא מבאר כל הפרטים שבזה על פי דרך הקבלה: הוא ישב, למשל, בחמשה בתי אסורים, אבל רק בארבע עיירות, כי שני בתי אסורים היו באותה העיר – ואת זה הוא מבאר שחמשת בתי האסורים הם כנגד חמש הגבורות וכך הלאה וכך הלאה.

הגאון רלוי"צ לא חיפש "המצאות" של חידוד. אלא הדבר נובע מהכרה עמוקה ביותר, שמכיון שכל דבר ודבר יש בו חיות אלוקית – וכל מאורע ומאורע הוא הלוא בהשגחה פרטית – על כן חיפש ומצא בכל המאורעות את החיות האלוקית שבהם, ומכאן גם ההתאמה המפליאה בין המאורעות שאירעו לו עם ענינים נעלים שבחסידות ובקבלה.

ה"נקודה" הזאת של ההתאמה בין ה"גוף" ל"נשמה" אותה פיתח הגאון, התבטאה לא רק בדרך לימודו אלא גם באישיותו – גדלות עצומה מחד, ופשטות נדירה מאידך – אך קצר המצע מהשתרע.

10. לקסי לוי יצחק אגרות ע' שפ.

